

TOT ESTÀ CONNECTAT

L'autora ha rebut un ajut a la creació de la
Institució de les Lletres Catalanes:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

© 2017 Anna-Priscila Magrià

© 2017 Adolf Rodríguez, per les il·lustracions

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
Muntaner, 200, àtic 8a
08036 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Primera edició: març de 2017
ISBN: 978-84-15307-35-8
DL B 4404-2017
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la seva incorporació a un sistema informàtic,
ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Anna-Priscila Magriñà

TOT ESTÀ CONNECTAT

Històries curioses
de la vida moderna

Il·lustracions d'Adolf Rodriguez

A tu, Nen.

*Perquè quan el teu únic germà
també és el teu millor amic,
no cal demanar res més.*

ÍNDEX

Els connectors del món	15
Hi havia una vegada... un conte visionari 16	
El soroll dels trens que no existeixen 23	
«Message in a bottle»	27
En Cristòfor i el Silvio, dos finals molt diferents 28	
LEGOs perduts al mar	31
El portacontenidors més famós 35 · La generositat del mar (brut) 39 · Victòria assegurada 42	
<i>JUST DO IT (seriously?)</i>	43
La persona darrere de la frase 45 · Del corredor de la mort als nostres peus 48	
Per sempre Marilyn	51
La rossa misteriosa 51 · Una vida de pel·lícula 55	
La tragèdia que immortalitza el mite 60 · Llibres, pastilles i psicoanàlisi 62	
«Über coca», von Sigmund Freud	65
L'amic morfinòman 65 · Només uns gramets 69 · Traslladant el divan de Freud 73	
«Coca-Cola és així»	75
Adéu al vi, hola a la cafeïna 78 · «Bye bye, cocaine» 82	
Barcelona cocaïnòmana 84 · L'home que va fer gran la Coca-Cola 84 · «Everything is going to be OK» 89	

Les dues majúscules més repetides del món	93
De periodistes avorrits i bromes sense gràcia 93 · Prohibit tocar campanes 98 · El primer OK imprès 101	
Emoticones: ajudant a comunicar des de 1881 :)	105
2 - 27 - 73 106 · Els ordinadors entren en joc 108 La proposta japonesa 111	
I ♥ YOU	115
El primer poema d'amor 115 · El monstre que es menjava els cors impurs 117 · Pulmons, fetge i cervell 120 · Paraula de Déu 121 · El naixement de l'amor romàntic 122 · I la forma, de què? 126 · Prohibit disseccionar 128 · El joc de l'amor 134	
El gran amor del Petit Príncep	137
Una rosa única 141 · La dedicatòria més tendra del món 143 La fama desconeguda 146 · Un asteroide molt real 149	
«Está sonando, está sonando... ¡tu teléfono!»	151
L'espavilat d'en Bell 156 · La primera trucada catalana 161 «Mani'm?!» 161 · El batibull empresarial de Nokia 164	
Quan vivíem sense paper de vàter	167
El gosset simpàtic 169 · L'elefant del paper higiènic 170 Urgències... fora de casa 170 · Pantalons per un cantó, faldilles per l'altre 172 · «Qui és l'última?» 173 · De visita a can Roca 175 · Quan no s'estilaven les franquícies 177	
El príncep... blau?	181
«Diuen, diuen, diuen...» 181 · <i>Lost in translation</i> 182 Diferències de classe entre colors 184 · I del color de la sang... a definir l'home perfecte 185 · El príncep encantat 189 Disney a l'atac 191	

Les vides imaginades de Walt Disney	193
Un congelador de mida humana 195 · Disney «y olé» 201	
En Ricky Martin... i la melmelada	205
El gran especialista 205 · El cosí de l'amic 207 · El rumor es fa notícia 207 · Les dones i el seu amor pels gossos 208 La festa sorpresa 210 · «Benvingut al club...» 212	
<i>Il va pour vous, Gaëtan</i>	215
De lletres i números 217 · El ximpanzé i el caçador 219 Maletes massa plenes 222 · Un litre de sang, tres dòlars 222 La sida a casa nostra 225	
«Mira-ho a la Viquipèdia»	231
«Si ho diu la Viquipèdia...» 231 · «No empraràs la Viquipèdia per parlar bé de tu» 233	
Quan Internet era de paper	237
La primera base de dades 239 · Tota la informació del món 239 Demanat ajuda... a Hitler 242 · The Internet Archive 242	
I es va fer la llum	245
La fàbrica d'invents 246 · «Tinc una idea!» 246 · Els matisos d'un geni 248	
Contra la masturbació, un bon bol de Kellogg's	251
Germà ric, germà pobre 254 · El balneari dels balnearis 255 Sense sexe, la vida sempre és millor 258 · L'esmorzar perfecte 260 · La carta final 263	
Shrek de carn i ossos	267

«Hi havia una vegada... una Caputxeta verge»	271
Qui vol realment un conte de fades? 273 · L'endolciment dels Grimm 275	
El vermell més prohibitiu	279
On és Wally (en pilotes)? 279 · The Censor's Cut 282	
La primera síndrome d'Estocolm	285
Llibres, documental i pel·lícula 288 · La síndrome d'Estocolm: realitat o mite? 290 · <i>Missing White Woman Syndrome</i> 292	
De diaris, segrestos i indults	293
<i>Rosebud</i> 295 · La nena rica que robava bancs 296 De president en president 299	
La premsa del cor, una invenció de la reialesa	303
<i>Lecturas, ¡Hola!</i> i <i>Pronto, made in Barcelona</i> 304 Esprement la vida al màxim 310	
«Carpe diem, amics meus. Carpe diem»	313
Un professor molt real 315	
Epíleg	317
Agraïments	319
Bibliografia seleccionada	323
Índex analític	331

«MIRA-HO A LA VIQUIPÈDIA»

Citant la mateixa Viquipèdia (un nom format per la fusió del manlleu hawaià *wikiwiki*, que vol dir ‘molt ràpid’, i el terme *enciclopèdia*), aquesta pàgina web és l’obra de consulta general més gran i popular d’Internet. Des que els nord-americans Jimmy Wales i Larry Sanger la van fundar, el 15 de gener de l’any 2001, les visites a l’enciclopèdia en paper de casa, que ara es dedica a acumular pols amb resignació en algun prestatge abandonat, s’han convertit en una escena purament anecdòtica. I és que resulta difícil competir amb aquesta iniciativa sense ànim de lucre, que ja acumula més de quaranta milions d’articles escrits en més de 250 llengües diferents. Quètxup, *Bambusa tulda*, tròpic de Capricorn, púlsar, Puigdelfí, triscaidecafòbia... Podeu buscar-hi el que se us acudeixi, que segurament ho trobareu. I si no, sempre us hi podeu posar vosaltres, perquè aquesta enciclopèdia es fa de manera col·laborativa i hi pot participar tothom qui vulgui. Ara bé, és fiable una enciclopèdia feta *entre la gent*?

«Si ho diu la Viquipèdia...»

Una de les grans crítiques que s’ha fet a la Viquipèdia, normalment des de posicions erudites, és la manca de fiabilitat dels seus continguts. Potser un dels primers articles més rellevants sobre

CATALANS EDITORS

La Viquipèdia en català es va crear el 16 de març de l'any 2001 i va ser la primera edició de parla no anglesa a tenir articles. No és gens estrany, doncs, que pel que fa a la producció d'articles actualment ocupi la dissetena posició al món. A més, en relació amb el nombre de parlants la *nostra* Viquipèdia té un nombre d'editors molt alt: cada mes, al voltant de mil cinc-cents persones dediquen part del seu temps lliure a editar articles en català, mentre que en castellà en són unes quinze mil i en anglès unes cent mil.

Massa paper

Per càlcul matemàtic, es creu que el nombre d'articles de la Viquipèdia en català ocuparia més de 200 volums en paper imprès. L'anglesa, al capdavant en la producció, en necessitaria més de 2.200. Definitivament, ens caldria una casa molt gran per encabir-hi tant de coneixement.

aquest dubte es va publicar a la revista *Nature* l'any 2005, i la veritat és que les conclusions no devien agradar gaire als puritans: els articles científics de l'edició anglesa tenien un nivell de precisió força semblant als de l'*Encyclopaedia Britannica*, a la qual s'acostava en la quantitat d'errors trobats. Tants errors a la Viquipèdia com a la gran enciclopèdia britànica! Per ser una obra feta entre *gent anònima*, el resultat no està gens malament. Preguntat per aquesta desconfiança, Àlex Hinojo, membre de l'organització de voluntaris Amical Wikimedia, reflexiona que *res* no és fiable per si mateix:

«Ni la tele, ni la premsa, ni la Viquipèdia. És la gent la que es fia de les coses. Et fies del teu llibreter, del teu peixater o de la Viquipèdia. Per si mateixa, el que fa la Viquipèdia és fomentar l'esperit crític. Intentem garantir al màxim la traçabilitat de la informació: que els lectors puguin veure d'on hem tret aquesta dada o aquella altra. Però és clar, no podem garantir que el que citem sigui cert: que estigui publicat en un diari o en una revista científica no significa que sigui veritat. Què és cert? Què és *la veritat?*».

Per això, el punt més fort de la Viquipèdia és, precisament, la traçabilitat de la informació que conté: llibres, articles, estudis, entrevistes... Com més referències conté un article més sòlid resulta. Malauradament, hi ha qui edita amb dades falses a propòsit. És el que en anglès es coneix com a *revenge editing*, o sigui, 'edició venjativa': escriure informació incorrecta i difamatòria sobre enemics i adversaris. Per evitar temptacions, constantment es bloquegen centenars d'IP de centres d'ensenyament i de biblioteques públiques. I, en el cas que algú es dediqui a infringir per sistema els principis de la Viquipèdia, es bloqueja indefinidament l'IP d'aquest usuari i en paus. Però la Viquipèdia no només s'ha d'enfrontar al *revenge editing*, també ha d'anar molt amb compte amb tota aquella gent que es dedica a fer precisament el contrari: penjar-se medalles inexistents en articles que s'acosten més a una lloança que no pas a una font d'informació. És el que ha intentat fer durant molts anys l'Església de la Cienciologia.

«No empraràs la Viquipèdia per parlar bé de tu»

Com qualsevol enciclopèdia, un dels principis fonamentals de la Viquipèdia és el de procurar mantenir sempre un *punt de vista neutre* (NPOV en la seva sigla en anglès) en tot allò que es redacta. Per això, i per sentit comú, des de l'organització recomanen

que ningú no creï la seva pròpia entrada a títol personal, perquè a la Viquipèdia no es tracta de lluir, sinó de referenciar. Així, per molt que Tiger Woods sigui un gran golfista, a la seva entrada no s'ometen els escàndols sexuals que ha protagonitzat. La Viquipèdia ho té molt clar: res de rentats de cara.

Si bé la teoria està molt bé, no tothom té el decòrum de seguir-la. Una de les institucions més insistents a intentar fer rentats de cara *viquipediencs* és l'**Església de la Cienciologia** ►. Sempre envoltada de polèmica, a les acusacions de maltractaments físics, extorsions i xantatges ja fa uns anys que s'hi ha d'afegir la barra d'haver intentat emprar l'enciclopèdia per als seus propis interessos. Per això, després d'observar edicions constants al contingut dedicat a aquesta secta, el maig de 2009 la comissió d'arbitrarietat de Viquipèdia va decidir restringir la capacitat d'edició a algunes IP relacionades amb la institució. Era la primera vegada que es prenia una decisió d'aquest tipus amb una gran corporació.

Però no cal alarmar-se. Com explica Hinojo, amb els articles de la Viquipèdia només es poden fer dues coses: vandalitzar-los o millorar-los. I fa una comparació prou gràfica per col·locar els actes de *revenge editing* en el gran engranatge que és aquesta enciclopèdia: «No passen de ser com una pintada de lavabo, ja que el vandalisme és inferior al 2% de les edicions i es gestiona mitjançant robots i voluntaris que reverteixen els canvis immediatament». Per cert que, si algun dia esteu avorrits, sempre us podeu dedicar a clicar sobre el botó «Article a l'atzar». Si ho feu, podeu acabar aprenent el nom d'Alfred Binet, un psicòleg occità que el 1904 va inventar el primer test per mesurar el quocient intel·lectual del món. O que a la prehistòria els inuit ja lluien una mena d'ulleres, precursoras de les de sol, per evitar que el reflex del sol sobre la neu els danyés la vista. O descobrireu que a Àustria hi ha un llogarret amb cent habitants que es diu Fucking i que l'únic crim que es registra a la vila de tant en tant és el robatori dels senyals de la carretera que anuncien el nom del lloc. Serà per articles...

► ELS EXTRATERRESTRES MALINTENCIONATS

«La Confederació Galàctica ha de prendre una decisió. Hi ha un greu problema de sobrepoblació i cal desfer-se de gent. Davant d'aquesta situació, el gran dictador Xenu ha decidit enviar milions de persones en naus espacials a Teegeeeack, un planeta que nosaltres anomenem Terra. Allà, els han deixat caure al voltant de volcans en erupció i els han matat amb bombes d'hidrogen. Des d'aleshores, els esperits d'aquests morts, els thetans, s'enganxen al cos de qualsevol humà acabat de néixer. Ells són els culpables dels nostres malestars i només ens els podem treure de sobre rememorant, una vegada i una altra, les nostres pors. Unes pors que podem eliminar amb l'ajuda d'un auditor, la persona que ens farà les preguntes correctes per eliminar els thetans que tant ens pesen.»

Aquesta no és la sinopsi de cap novel·la d'èxit de ciència-ficció, sinó que és l'explicació del misteri de la creació segons l'autoproclamada Església de la Cienciologia. Una explicació a la qual en teoria només poden arribar aquells que han pagat quantitats ingents per anar pujant esglaons en la *saviesa* de la institució. Perquè per formar part de la Cienciologia no n'hi ha prou d'entrar en un centre de culte i escoltar, sinó que un s'ha de gratar la butxaca per rebre doctrina. Aquí res no és gratis.

SCIENTOLOGY

El fundador d'aquesta organització va ser Lafayette Ronald Hubbard (1911-1986), un home que abans d'inventar-se cap església malvivia escrivint historietes de ciència-ficció per quatre duros. Cansat de tanta precarietat, un bon dia va decidir canviar de gènere literari i va publicar un llibre anomenat *Dianètica: la ciència moderna de la salut mental* (1950), un text que els cienciólegs acostumen a anomenar *Book One* ('Llibre primer'), perquè amb el temps es va acabar convertint en el seu text canònic. Amb una barreja de la psicoanàlisi de **Freud**, alguns principis bàsics de la filosofia oriental i l'experiència personal del mateix autor, Hubbard desgranava, pàgina a pàgina, el que ell classificava com una tècnica de desenvolupament personal. L'èxit va ser immediat, però l'escriptor no en tenia prou de ser un autor d'èxit. Ell volia ser ric i, per evitar pagar impostos, tenia clar que només hi havia un camí a seguir: havia de crear la seva pròpia religió. Com si d'un truc de màgia es tractés, el desembre de 1953 va transformar el que inicialment havia definit com una filosofia laica en una religió: la Cienciologia. Els seus anys com a escriptor de ciència-ficció li van ser de molta utilitat a l'hora d'idear l'imaginari d'aquesta nova *església*.

Ja ho hem vist: la Viquipèdia és un projecte sense ànim de lucre amb l'objectiu principal de recopilar el saber de forma enciclopèdica i oferir-lo a tota persona amb connexió a Internet de manera totalment gratuïta. La idea, però, no és nova. A principis del segle xx, molt abans del naixement d'Internet, ja hi havia un home que intentava recopilar tot el coneixement del món per oferir-lo a qui el pogués necessitar.

QUAN INTERNET ERA DE PAPER

A alguns ens costa imaginar la nostra vida sense Internet. El fem servir tan sovint que ens hem oblidat que passar un dia sencer amb el dubte de no saber de quin any és *tal* pel·lícula o quants habitants té *tal* ciutat era completament normal. Amb la possibilitat de consultar qualsevol tipus d'informació a l'abast dels nostres dits, molts diuen sentir-se aclaparats. Però no patiu, perquè aquesta frustració la patim des del naixement de l'escriptura: quan es va popularitzar, Sòcrates no va fer gaire bona cara, perquè del que es tractava era de memoritzar el coneixement i, amb aquest nou mètode, deixaríem d'exercitar el cervell i ens tornariem tots rucs.

Segles després, amb l'arribada de la **impremta de Gutenberg** ►, la por recauria sobre la gran quantitat de llibres que apareixien al mercat. I no era pas la plebs qui ho pensava, sinó intel·lectuals de la talla d'Erasme, que el 1525 va declarar que la publicació de tants llibres era una molt mala notícia: el que s'havia de llegir eren els clàssics i tanta novetat no faria altra cosa que distreure'ns de la saviesa dels antics. Sense deixar-se impressionar per les seves paraules, els impressors van aprofitar el creixent volum de llibres en producció i van pensar en un nou gènere: els llibres sobre llibres. Vaja, el que ara anomenem *llibres de referència*. Per a desesper de la història, alguns d'ells es feien, literalment, retallant i enganxant fragments d'altres volums. Amb aquesta tècnica, que en teoria se seguia per

► DEL VI A LA TINTA

Johannes Gutenberg (c. 1398-1468) va canviar el món. Després de la invenció de la roda, al Neolític tardà, hi ha qui assenyala la impremta de tipus mòbils com l'invent més revolucionari que hem vist fins al moment. I és que aquesta nova tecnologia va permetre la producció en massa de llibres per primer cop en la història de la humanitat. Se sap que Gutenberg va passar els primers anys de la seva vida a la ciutat que l'havia vist néixer, Magúncia, i que la zona era una de les àrees vitivinícoles més grans del món. Per això, alguns juguen amb la hipòtesi que a l'hora de crear la seva màquina el geni s'havia inspirat en les premses de vi. El que sí que queda molt clar és que Gutenberg reunia tres factors imprescindibles perquè l'invent fos un èxit: tenia una ment privilegiada, era enginyer (un fet que li donava coneixements tècnics) i es guanyava la vida com a mercader. Com que una de les seves preocupacions era vendre, va decidir buscar un nínxol de mercat que estigués buit. En els llibres, copiats per escriptors que trigaven molt i que, a més, s'equivocaven, va veure el filó d'or. L'Església es volia expandir i necessitava més bíblies. A més, es volia expandir amb un discurs calcat a tot arreu, i per això renegava dels errors. Entre els religiosos i les universitats, que també es morien per tenir més llibres, si aconseguia mecanitzar la tasca de copiar es podria embutxacar una bona quantitat de diners. I ho va aconseguir (la mecanització, perquè això dels diners no queda tan clar), però tan d'amagat que ni tan sols se sap on havia instal·lat el taller. Fos com fos, ho fes com ho fes, Gutenberg va imprimir la primera Bíblia amb tipus mòbils al voltant del 1460. I, per a sort del seu ego, segurament tenia força clar que amb aquell fet estava canviant el decurs de la història.

estalviar temps, es van desmantellar centenars de manuscrits medievals que a l'inici del Renaixement es veien com a material *vell* que faria més servei si es reciclava en noves formes de coneixement. Quants tresors perduts...

La primera base de dades

Al costat dels llibres de referències, van començar a sorgir algunes bases de dades formades per fitxes. Sí, simples i eficients cartolines rectangulars que servien per classificar tot tipus d'informació. Les primeres van sortir de la ment del botànic, zoòleg i físic suec Carl Linnaeus (1707-1778), conegut especialment per ser el pare de la taxonomia, que és la classificació dels éssers vius, i per la seva feina en la categorització de les espècies. Entre les mil coses que va fer, destaca la publicació del llibre *Systema Naturae*, on per primer cop s'establia la divisió entre els regnes animal, vegetal i mineral. Amb tanta informació per gestionar, Linnaeus va idear un sistema de fitxes que li permetia tenir cada temàtica ben ordenada. Si actualment els ordinadors (una paraula, per cert, que ve del llatí *ordinator*, que vol dir 'que ordena') ens permeten classificar els nostres documents en carpetes, Linnaeus ho feia amb calaixets plens de fitxes. Així, si descobria alguna cosa nova sobre un tema que ja tenia desenvolupat en fitxes, només li calia omplir-ne una de nova i col·locar-la al darrere, al mig o davant de les altres. Si bé ens pot semblar un sistema d'ordenació de la informació simple i obsolet, en realitat es tracta de l'ancestre directe de la base de dades moderna.

Tota la informació del món

Unint l'ajuda de les fitxes amb la voluntat d'oferir una manera pràctica d'accedir al coneixement descobert per l'home, a principis del segle xx el belga Paul Otlet (1868-1944) va tenir una idea revolucionària. Nascut en el si d'una família acomodada, des de jove

s'havia obsessionat per organitzar i fer accessible la informació del món. Una tasca més que ambiciosa, però molt pràctica per a tota persona que investigava, ja fos art, biologia o astronomia. Si avui en dia algú necessita informació, posem per cas, sobre el periple de Charles Darwin a bord del *Beagle*, amb una visita ràpida a la Viquipèdia i al Google Acadèmic ja es pot fer una idea inicial d'alguns llibres, estudis o articles escrits per gent d'arreu del planeta que li poden ser d'utilitat. Però, i si ho hagués volgut fer a principis del segle xx, més enllà dels murs restrictius d'una biblioteca? Otlet no només tenia la resposta, sinó que la va dur a terme: hauria hagut de contactar amb el Mundaneum.

Després de descartar la idea del Palau Mundial, un projecte encara més ambiciós que consistia en un museu de proporcions gegantines sobre el coneixement, Otlet es va haver de *conformar* amb el Mundaneum per qüestions pressupostàries. Aquest concepte de nom tan melodiós es va materialitzar en forma d'oficina. Una oficina on, dins d'un armari ple de calaixos, s'acumulaven fitxes i més fitxes amb referències de llibres, tríptics, diaris, pamflets, fotografies o cartells. El gran objectiu d'aquell Internet de paper era, precisament, el de unir tota la producció d'informació del planeta i aconseguir interrelacionar-la. Si bé això de *tota* era una tasca impossible, val a dir que en el seu moment de màxima esplendor el Mundaneum tenia catalogades més de setze milions d'entrades, cadascuna classificada amb la seva fitxa pertinent. Unes fitxes que, per anar bé, havien de contestar a una doble pregunta:

- Quins treballs ha escrit aquest o aquell altre autor?
- Què s’ha escrit sobre aquesta temàtica?

I com es podia consultar el Mundaneum? Per accedir a aquell bé de coneixement només calia un segell, pagar quatre francs per un telègraf o —segurament l’opció més pràctica— tenir un telèfon a prop. Així, en el cas de Darwin, només calia trucar al Mundaneum i demanar quines referències podien aportar sobre el naturalista britànic. Un grup de secretàries s’encarregaven de buscar el màxim de referències possible en una feina que, de vegades, els podia ocupar hores. L’any 1912 les demandes d’informació van superar les mil cinc-centes.

INTERNET ABANS D’INTERNET

De la vida de Paul Otlet es poden destacar moltíssims aspectes. Un dels més impressionants va ser la seva capacitat d’imaginar-se l’evolució de la tecnologia. Així, l’any 1934 (quaranta-nou anys abans de la creació d’Internet, el 1983) va imaginar l’existència d’un sistema d’ordinadors en xarxa amb accés a tota la informació del món. Els va anomenar *telescopis elèctrics* i permetrien buscar imatges i arxius d’àudio i vídeo a través de milions de **documents entrellaçats**. Va preveure que cada treballador tindria una taula individual amb un «llibre televisat», una mena de pantalla que podria mostrar el contingut dels documents de manera remota. Aquests llibres televisats, al seu torn, estarien connectats a universitats, governs i botigues creant, d’aquesta manera, una «xarxa mundial». Una idea que avui en dia s’assembla molt al que nosaltres anomenem Internet.

Demanant ajuda... a Hitler

Tot i la davallada de moral que havia patit després de la Primera Guerra Mundial, Otlet no s'oblidava del seu gran somni. Encara més, com a bon humanista que era creia que el coneixement universal ajudaria el planeta a viure en pau i harmonia i que, en aquell context, el Mundaneum tenia més sentit que mai. Però va passar l'impensable i va esclatar la Segona Guerra Mundial.

Per preservar el seu gran projecte, Otlet va enviar diversos telegrams al president dels Estats Units, **Franklin D. Roosevelt** ►, demanant-li que trasllessin els milers de fitxes en algun lloc segur. Però desesperat per la manca de resposta, es va empassar l'orgull i va decidir temptar la sort amb Hitler. Preferia pactar amb el diable que veure desaparèixer tant de coneixement. Malauradament, la jugada no li va sortir bé i les tropes alemanyes es van emportar allò que els va interessar del Mundaneum i... van destruir la resta. Per culpa del seu salvatgisme, es van perdre unes seixanta-tres tones de documents.

► EL PRIMER *TEDDY BEAR*

Franklin D. Roosevelt era cosí, en cinquè grau, de Theodore Roosevelt, que l'havia precedit en el temps com a president dels EUA entre els anys 1901 i 1909. En el segon any del seu mandat, i després que se sabés que s'havia negat a matar un cadell d'os negre americà durant una cacera, un il·lustrador es va fer ressò de la *tendra* història i la va traslladar a una vinyeta on mostrava el president amb un os. Veient un possible filó en aquella anècdota, un fabricant de joguines va aprofitar l'avinentsa i va crear el peluix *teddy bear*, anomenat així en honor al president. Però a l'home no li va fer gaire gràcia. No pas per la iniciativa, sinó perquè odiava que es referissin a ell amb el diminutiu *Teddy*.

Tot i aquest cop inimaginable, Otlet va seguir treballant amb la idea d'engrandir la seva xarxa global d'informació fins a la seva mort, tres mesos després de l'alliberament de Brussel·les.

Actualment se'l considera el pare de la bibliografia i de la documentació moderna, però la seva figura va quedar en l'oblit durant molt de temps. Sense ningú interessat a conservar-les, les fitxes del Mundaneum que havien sobreviscut a la barbàrie es van anar dividint i escampant per tot el país, fins que l'any 1968 un doctorand de la Universitat de Chicago, W. Boyd Rayward, va triar la figura del belga com a centre de la seva tesi. Després d'indagar una mica, l'estudiós es va trobar amb una realitat molt dura: el que quedava del Mundaneum estava desordenat, abandonat, ple de teranyines i segurament havia sobreviscut, per l'aspecte que tenia, a una inundació. Per sort, el que es va poder salvar es va restaurar i avui en dia es troba en un museu de la ciutat valona de Mons. Una visita única que paga la pena de fer.

The Internet Archive

Un projecte que molt probablement hauria estat del gust d'un Paul Otlet modern és l'anomenat *Internet Archive*. Fundat el 1996, es tracta d'una organització sense ànim de lucre que té l'objectiu de crear una biblioteca universal a l'abast de tothom. Alberga tant llibres com vídeos i àudios, però potser el més curiós que ofereix és la seva col·lecció de quaranta mil milions de pàgines web desades. Són captures de pantalla de moments concrets de webs, així que si us avorriu podeu fer un tomb pel seu Wayback Machine i veure la primera versió de les pàgines web dels diaris que consulteu cada matí o la d'aquell joc online amb el qual us passàveu hores fa anys. Si teniu web propi, també el podeu buscar. És, sens dubte, un exercici curiós que serveix, com a mínim, per adonar-nos de la ràpida evolució del disseny web al llarg dels darrers anys.

L'any 1900 Otlet havia portat la idea del Mundaneum a l'Exposició Universal de París, la més gran celebrada fins aleshores. Amb més de cinquanta milions de visitants, en aquell esdeveniment es van presentar al món les matrioixques russes, la sopa de tomàquet Campbell's va guanyar la medalla d'or que encara ara exhibeix a les seves etiquetes i Rudolf Diesel va mostrar un motor que funcionava amb oli de cacauet. Entre els diferents palaus, el de l'Électricité destacava amb facilitat: amb més de cinc mil bombetes incandescentes de colors, irradiava tanta llum que es va convertir en el punt central de l'exposició. Un punt central que no es va voler perdre l'home que l'havia fet possible: Thomas Alva Edison.

I ES VA FER LA LLUM

Hi havia una vegada un nen de vuit anys que cada dia tornava de l'escola plorant per culpa dels comentaris que li propinava el seu mestre. La mare, preocupada pel benestar del seu fill, va decidir educar-lo ella mateixa des de casa. Quatre anys després, el noi et va començar a treballar repartint diaris al tren que anava de la ciutat de Port Huron a Detroit, on s'havia d'esperar sis hores per poder fer el recorregut a la inversa. Per no perdre el temps, es passava totes i cadascuna d'aquestes hores en una biblioteca, on llegia i estudiava el que més li interessava. Al cap de poc, també va aprofitar un vagó buit del tren per instal·lar-hi una petita premsa amb la qual imprimia el seu propi setmanari, el *Grand Trunk Herald*, que venia ell mateix un a un fins a esgotar els 400 exemplars del tiratge.

Un bon dia, aquest jovenet que havia plorat poruc davant de les paraules amargues del seu professor, va salvar un bebè d'una mort segura a les vies del tren. El pare de la criatura va recompensar l'heroi, que ja tenia catorze anys, ensenyant-li l'alfabet morse, un coneixement que li permetria trobar feina en una companyia de telègrafs. Sense perdre una sola oportunitat per saber i innovar, després de molts experiments el jove va aconseguir perfeccionar un model de telègraf i el va vendre a l'empresa que li donava de menjar. Amb aquests diners extra, es va independitzar. Thomas Alva Edison (1847-1931) començava la seva gran carrera en solitari.

La fàbrica d'invents

Ell l'anomenava *Fàbrica d'Invents* i molts la consideren com el primer centre d'investigació del món. Fundada l'any 1877 a Menlo Park, Nova Jersey, Edison es va envoltar d'un equip de quinze persones especialitzades en disciplines molt diverses perquè l'ajudessin en el desenvolupament de prototips i patents. El primer gran invent de la Fàbrica va ser el fonògraf, que va tenir tant d'èxit que va catapultar l'inventor de pet a la fama. Edison ja no era Edison. S'havia convertit en «el mag de Menlo Park».

Aprofitant la publicitat que li havia donat l'aparell de sons, va aconseguir captar l'atenció de diversos inversors i els va convèncer d'invertir en l'invent que creia que revolucionaria el món: la bombeta incandescent. Sabia que no era l'únic que hi anava al darrere i ell, competitiu com ningú, s'ho va prendre com una cursa: el primer a patentar la millor idea guanyaria. De bon principi va tenir clar que aquesta bombeta havia de ser petita, econòmica i fàcil de produir a gran escala, i va treballar sobre aquests pilars fins que l'octubre de 1879 va aconseguir que una de les seves creacions produís llum durant 13 hores seguides. Ara només calia perfeccionar-la.

«Tinc una idea!»

Des del primer moment, la bombeta d'Edison es va considerar un invent revolucionari i la imatge de geni el seguia allà on anava. Retratat pels il·lustradors de diaris i revistes amb la seva bombeta sempre ben a prop, o ja més endavant en fotografies, el nom d'Edison estava totalment lligat al del seu gran invent. Però Edison va ser molt més que la bombeta, ja que al llarg de la seva vida, i només als Estats Units, va registrar 1.093 patents, un rècord que encara està per superar. Si aquest no era un home d'idees, qui ho podia ser?

Des de fa molt de temps, relacionem el fet de tenir una idea amb la imatge d'una bombeta que se'ns encén al cap. Tot i que hi ha qui

EDISONADES

Molts el consideren el millor inventor del món i la seva vida va inspirar moltíssima gent, entre d'altres desenes d'escriptors de ciència-ficció. De fet, en va inspirar tants que l'any 1993 es va encunyar un epònim dedicat a l'inventor: *edisonada*. El terme defineix totes aquelles històries de ficció protagonitzades per un jove inventor intel·ligent i perspicaç. Tot i que el terme parla d'Edison, que va néixer l'any 1847 i va morir el 1931, aquest subgènere literari (si bé en aquells moments sense nom) ja rondava pel món des de l'època victoriana.

ha intentat rastrejar la primera il·lustració que va mostrar aquest símil, la recerca, de moment, ha resultat infructuosa. Del que no dubta ningú és que aquesta equació, *bombeta = idea*, està totalment lligada a Edison l'inventor, el geni, l'home de les idees, l'home de les mil patents. De fet, el més lògic és pensar que l'analogia es creés en aquells anys, on era difícil no creuar-se amb el dibuix d'una bombeta com a mínim un cop al dia: en anuncis als diaris, en postals, en forma de souvenirs, en cartells... El gran invent, que havia portat la llum a llars, fàbriques i carrers ho impregnava tot. S'havia fet la llum.

Els matisos d'un geni

De l'obra, vida i miracles d'Edison es poden omplir pàgines i més pàgines i, com passa a les entrades de la Viquipèdia, no tot el que s'hi escriuria és bo. Que si explotava els seus treballadors, que si els robava les idees, que si el seu ego no li permetia veure les bones

INVESTIGANT A LES FOSQUES

La bombeta incandescent va ser una revolució en tots els àmbits de la vida. A casa, al carrer... i a la feina! Abans de la seva creació, al British Museum de Londres havien prohibit la utilització de llums de gas per por d'incendis. Era l'any 1872 i només el personal més antic tenia dret a una llanterna. Això sí, els dies de boira no es podia treballar ni amb llanterna i els empleats del museu havien de tornar per on havien vingut. Tenint en compte la insistència de la boira a l'hivern a Londres, queda clar que devien ser molts els dies perduts per culpa de la manca d'il·luminació.

pensades dels altres... queda clar que eren legió els que no acabaven de divisar la part positiva del geni. Nikola Tesla, un dels seus contrincants més coneguts, i que en el passat havia treballat per a ell, va arribar a declarar que el mag de Menlo Park no seguia ni les normes més bàsiques... de la higiene personal.

A inicis de 1931, un Edison de 83 anys patia dels mals de l'edat. Aconsellat per un reputat metge que dirigia el balneari més popular del país, l'inventor va provar un suplement alimentari per mirar de recuperar una mica de força. Ho explica la seva segona dona, Mina, en una carta dirigida a Theodore, el fill petit del matrimoni. Barrejat amb llet, el gust d'aquell beuratge no devia agradar gens al geni, perquè va prohibir rotundament a la seva esposa que el posés enlloc més. Amb la millor de les intencions, però, Mina explicava al seu fill que intentaria camuflar-ho com fos, perquè segur que li faria bé al mag de Menlo Park. I és que Mina confiava molt en els consells d'aquell metge. Tant que fins i tot creia que Theodore faria bé de pagar-li una visita: «Deixa que et revigoritzi. No tinc cap dubte que a tu també et falta ferro». Aquell metge tenia un nom molt comú: John. El cognom ja era un pèl més distintiu: Kellogg.

